

Beszélgetés Kovács Károly EWA-elnökkel a víziközmű-ágazat helyzetéről

Európai vízügyek

A vitukis korszak nimbusza még nem múlt el teljesen. De ebben a szakmában is „a pénz beszél”. Magas szintű, szofisztikált gondolatokat tudunk cserélni egymással, ám a szakma teljes vertikumát a pénz mozgatja – fogalmazott interjúnkban **Kovács Károly**, az Európai Vízügyi Szövetség májusban hivatalba lépett elnöke.

■ Dubniczky Miklós

– Mit gondol, mi repítette a teljes vízgazdálkodási szektort felölő Európai Vízügyi Szövetség élére? A vezetői ambíció, a szakmai-közéleti kihívás vagy valami más?

– Valahol mindez együtt kellett. Persze szükség volt ambícióra és kellett szakmai tartalmak. Az Európai Vízügyi Szövetség az egyes országokban működő iparági, „vizes” szakmai szövetségek ernyőszervezete. Azok a kollégák, akik az európai szervezet irányító testületeibe bekerülnek, eleve vezetői tapasztalattal és készségekkel érkeznek. S igen, az elnökválasztás a vezetői aktivitáson is alapult: elsősorban aktuális kelet-közép-európai ágazati fejlesztési feladatokat és kihívásokat, a térségi problémákra adott európai szintű válaszokat fogalmaztam meg képviselő témaként.

– Melyek lesznek a legfontosabb elnöki célkitűzései? Egyáltalán, mennyire meghatározó egy efféle ernyőszervezetnél a vezetői profil?

– A szövetség több mint harmincéves múltja tekinthet vissza, s vannak kialakult strukturái, működési mechanizmusai. Alapvető és eredendő tevékenysége a műszaki-tudományos együttműködés szolgálata, a vízgazdálkodási szektor tudásbázisának, európai kapcsolódási rendszereinek fejlesztése. Ezen teendők mellett az elmúlt tíz évben az európai közösség bővülése, a brüsszeli adminisztráció megjelenése, a nemzeti szabályozások harmonizáltabbá tétele eredményezte azt, hogy a szövetség a tagjainak nyújtott szolgáltatásainál mind jobban odafigyel az európai szakigazgatással történő kapcsolattartásra, a szakmai üzenetek eljuttatására. Ha az a kérdés, hogy mindehhez Kovács Károly mit tesz hozzá, akkor azt mondom: új témákat fesze-

Fotók: Szabó Balázs

getek a szövetségben, mégpedig a vízügyek gazdasági vonatkozásait.

– Az ágazatnak sokrétű feladatai vannak a folyószabályozástól kezdve a vízyűjtő-gazdálkodáson és a vízenergia-hasznosításon át a vízellátásig. Hogy jönnek ide a gazdasági kérdések, és miért épp most?

– Elnökségem nagyon lényeges célkitűzésem a víz értékének növelése, a vízszolgáltatás költséghatékonyságának biztosítása, az ivóvízbe vetett fogyasztói bizalom erősítése. Szükség van a környezeti infrastruktúra költséghatékony, fenntartható és ily módon megfizethető fejlesztésére. Ezeket a kérdéseket egyébként az elmúlt időszakban újszerűen vittük be térségünkbe az európai vízügyi gondolkodásba. Mert miközben európai tíz- és százmilliárdok érkeznek fejlesztési forrásként a szektorba, az olyan fogalmak, mint a költséghatékonyság és költséggazdálkodás, a közműrendszerek fenntarthatósága még csak most kezdenek a szakmai közbeszéd részévé válni, illetve szívárognak be az ágazat piacaira. Az újonnan csatlakozott tagállamok ebben megelőzték nyugat-európai társaikat.

– Elnökként segíthet abban, hogy eljuttassuk üzeneteinket Európának, illetve a nemzetközi térben mozgatórugói legyünk vízügyi döntéseknek? Profitálhatnak majd ily módon mérnökeink abból, hogy mostantól ön ül az EWA elnöki székében?

– A minap egy szakmai rendezvényen kollégák gratuláltak a megválasztásomhoz, s felvetődött a kérdés: milyen feladatokat és lehetőségeket jelent majd ez a pozíció? Ezzel kapcsolatban két dolgot tudok mondani. Egyrészt: a magyar vízmérnöki szakmai területnek egész Európára kiterjedően nagyon jó híre volt az elmúlt évtizedekben. Ma már csak nosztalgizunk a Vitukiról és arról a magas szintű kutató-fejlesztő tevékenységről, ami ott zajlott. Ma nem Nyugat-Európába megyünk tervezni, vállalkozni vagy termékeket és szolgáltatásokat értékesíteni, viszont uniós csatlakozásunkkal, a közösség bővülésével a látóterünkbe került jó pár olyan tagország, ahol azt a szakmai tudást, amit az elmúlt évtizedek műszaki-tudományos fejlesztései és a szektor gazdasági környezetének ismerete során felhalmoztunk, kiválóan hasznosíthatnánk. S az a tény, hogy magyar elnöke van az európai szövetségnek, ezt a piaci kapcsolódást és kommunikációt erősen támogathatja. Másrészt: az EWA-elnöki tisztség egyedülálló lehetőséget ad nemcsak a vízgazdálkodási szakemberek-

nek, hanem egész Magyarországnak, hogy szakmai üzeneteinket eljuttassuk az európai térbe. Már az elmúlt években is – amikor elnökként segített a szövetség munkáját – a román, szlovén, szerb, bolgár, macedón és montenegrói területeken számtalan olyan konferenciára hívtak meg előadónak, ahol a költséghatékonyság, a költség-haszon elemzés állt a középpontban. Ez nyilvánvalóan megalapozhatja a hazai mérnöki tevékenység exportértékesítését a térségben.

– A magyar „vizes” mérnökök ázsíja világviszonylatban még ma is számottevő?

– Az ázsíó megvan. A vitukis korszak nimbusza még nem múlt el teljesen. De ebben a szakmában is a pénz beszél. Szakmai kérdésekről persze magas szintű, szofisztikált gondolatokat tudunk cserélni egymással, ám a szakma teljes vertikumát a pénz mozgatja. S hogy vajon lesz-e a szakmának utánpótlása, mennyi fiatal gondolja Magyarországon, hogy a vizes szakképzésbe, vagy hogy hol van versenyképes és fizetőképes kereslet a végzett pályakezdekre, javarészt attól függ, van-e a szektorban pénz. És honnan lehet pénz? Részint abból a vásárlói-szolgáltatási környezetből, amely a víziközműszektor szolgáltatásait veszi igénybe. Ennek a vásárlóereje így rezsiharcol idején alacsony. A jelenlegi működési környezetben csökkenő bevételek és növekvő ráfordítások mellett a víziközmű-ágazat elérte hatékonyságnövelési mozgásterének határát. A másik forrás az állami és az uniós finanszírozás. Itt meg ugye azt láthatjuk, hogy az újonnan építendő infrastruktúrák, derogációs projektek hamarosan elkészülnek, lecsengőben vannak. A jelenlegi víziközműszakmának, -szolgáltatóknak a díjbevételeken belüli pótlási fedezete és ezáltal a rekonstrukciós munkák finanszírozási háttere viszonylag bizonytalan. Visszatérve a kérdésre: mára a szakma hazai lehetőségei erősen beszűkültek.

– Exportképes a hazai vízmérnökök tudása?

– Rövid válaszom az, hogy igen. Magyarországon a víziközműszektorban teljes átalakulást hozott a szocialista tervezéskorral a piacgazdaságra történő áttérés. Ennek során megtapasztalhattunk egy sor műszaki-gazdasági változást a vízfogyasztás-csökkenéstől – 200-250 liter/fő/napról 90-100 literre – és a vezetőes víz árának erőteljes emelkedésétől az okosmérésen át a hálózati veszteségek jelentős csökkentéséig. Ugyanezek a történések a Balkánon vagy akár Romániában még javában zajlanak. Tőlünk keletre a hálózatos vízellátásban is jelentős feladatok vannak hátra, a szennyvízelvezetés, -tisztítás te-

Kovács Károly

A Szentpéteri Műszaki Egyetemen és a BME-n szerzett mérnöki diplomát. A Magyar Víz- és Szennyvíztechnikai Szövetség színeiben 1998 óta képviseli hazánkat az EWA-ban, 2011 óta az elnökség tagja, 2013-tól alelnökként vett részt a fenntartható vízgazdálkodással, vízyűjtő-gazdálkodással, a víz-, illetve talajvédelemmel kapcsolatos szakmai egyeztetésekben, együttműködésekben. Nevéhez számos környezetvédelmi technológiai fejlesztés és szabadalom fűződik. Vállalat- és projektvezetőként szerepe volt több száz települési és ipari víz- és szennyvíztisztító telep, több ezer kilométer közcsatorna, vízellátó rendszer tervezésében, korszerűsítésében, megépítésében, üzemeltetésében, állapotfelmérésében és vagyoneértékelésében, valamint a víz, szennyvíz gyűjtését, elvezetését, tisztítását szolgáló termékek fejlesztésében, gyártásában és értékesítésében, itthon és határainkon túl. Nevéhez fűződik a víziközmű-fejlesztések tervezését, valamint vagyoneértékelését megalapozó hazai fajlagos beruházási költségkalkulációs, illetve a nemzetközi dinamikus költségelemzési útmutatók kidolgozása, a több szempontú, integrált közművagyoneértékelési adatbázis szoftver fejlesztése, valamint ezek módszertanának hazai és nemzetközi oktatása és terjesztése.

rén pedig még több a feladat. Ezért a hazai tapasztalataink – részint az említett fejlesztések, részint az uniós finanszírozású projektek műszaki előkészítésének és gazdasági környezetének ismerete okán – felértékelődnek. A kérdés valóban az: tudásunk versenyképesen eladható-e? Szerintem ez döntően attól függ, hogy hatékonyan és hitelesen tudunk-e kommunikálni a környező országokkal. Ehhez meg két dolog kell: nyissunk feléjük és beszéljünk nyelveket. Ez utóbbi a magyar mérnöki tudás értékesítése szempontjából roppant kritikus kérdés.

– Ki nyújtja ehhez a mankót? Vagy mindenki magán segítsen, amikor az exportpiacon akar boldogulni?

– Ez a nyitás már folyik egy ideje. Ki segít benne? A szakmai szövetségek, kamarák, a vízipari klaszter és a kormányzati szervek – minden szereplőnek játszania kell. De végső soron a kapukat senki más nem fogja kinyitni helyettünk, csak mi, mérnökök. A hazai ipar-

Évekkel ezelőtt ha valaki feltette volna a kérdést, hogy a beruházás mennyibe is kerül, semmi más nem jutott volna az eszünkbe, csak hogy mennyiért lehet megépíteni. Ma már tudjuk: az elsődleges kérdés az, hogy mennyibe kerül fenntartani.

ági szereplők együttműködésének összehangolása viszont elengedhetetlen.

– Izgalmas kérdés a víz értékének és a szolgáltatás árának egyensúlyba hozása. Idehaza hogyan állunk e téren?

– A víz értékének tudatossága a különböző korosztályokban végzett kutatások alapján meglepően magas szintű. Döbbenetesen értékesnek gondoljuk a vizet. Középiskolás fiataloknál öt országra kiterjedően készítették nemrég felmérést arról, mit gondolnak, melyik az értékesebb: egy liter csapvíz vagy ugyanennyi palackozott ásványvíz? Átlagosan tízből ketten azt választották, a csapvíz az értékesebb, de az olasz fiataloknál tízből négyen vélekedtek úgy, hogy a csapvíz drágább. Mindebből azt kell megértsük: a vizet nagyra értékeljük, viszont az áráról kevés fogalmunk van. Egész Európa nem tudja, mennyit is ér egy liter ivóvíz. Májusban elkészült a víziközmű-szolgáltatási szektor átvilágítása. Az anyag egyik tanulsága, hogy valamennyi köz-műszolgáltatás közül fajlagosan itt fizetik a legkevesebbet a háztartások, hogy a többi hálózatos iparághoz hasonlóan kiemelkedően magas a fix költségek aránya, óvatos becsléssel is legalább nyolcvan százalék. A rendszer így közép- és hosszú távon fenntarthatatlan. Nonszensz, hogy egy liter ásványvíz nagyságrendileg ugyanannyiba kerüljön, mint egy köbméter, vagyis ezer liter ivóvíz a csapból.

– Nem becsüljük meg annak a szakembergárdának sem a munkáját, akik fenntartják a közműrendszereket?

– Alacsony az ágazatban dolgozó tervezők, gyártók, kivitelezők, beszállítók és kereskedők munkájának elismertsége, ez pedig azzal jár, hogy ezeknek a vállalkozásoknak az eredményességi mutatója és a bérszínvonala alig fele a telekommunikációs vagy energetikai ágazatban tapasztaltaknak. Ennek egyenes következménye, hogy az ágazatnak nincs megfelelő szakember-utánpótlása, illetve a szektor elveszíti legjobbait. Az Európai Vízügyi Szövetségben még sok teendők van a víz ár-érték arányának egyensúlyba hozásáért és a szakma presztízsének javításáért.

– Mit lehet mondani a magyarországi víziközműrendszer jelenlegi állapotáról?

– Kiépítettségi szintünk kiváló, a lakosság 97%-át érjük el vezetékes/hálózatos vízzel, a maradék 3%-nak nincs értelme vagy fizikai akadályai vannak. A csatornaellátottság 85-87%-os. Vannak még kistelepülések, ahol lehet csatornaépítésben gondolkodni, noha erősen vizsgálandó e fejlesztések gazdaságossága. Az összes közmű közül ez a legdrágább. A vízminőség, a tisztítótelepek kapacitása és minősége megfelel az európai elvárásoknak. A környező országokhoz – Ausztriát is beleértve – viszonyítva e téren rendben vagyunk. Amivel probléma van: a magyarországi vízvezeték-hálózat nagyarányú fejlesztése a hatvanas-hetvenes években történt. A vezetékek jó része azonban azbesztcementből épült. Leromlott állapotban vannak, élettartamuk vége felé járnak, s ez jellemző a teljes hálózat ötven százalékára. Ez tehát jelentős pótlási és fenntartási kihívás.

– Kapunk erre uniós forrásokat?

– Önmagában a rekonstrukciót Brüsszel sajnos nem támogatja. A mérnökök számára nagy kihívás, hogy amikor víziközművek pótlásáról és rekonstrukciójáról beszélünk, ennek előkészítésénél nem csak egyszerű tervezési feladat lesz napirenden, nem csak kétszáz milliméter átmérőjű vezetékek cseréje, hiszen a vízfogyasztás csökkenésével a hálózatok már túlméretezettek mondhatók. A pótlási programokat tehát ismételt hidraulikai méretezéssel, komoly mérnöki tudással kell majd megvalósítani. Emellett fontos kihívás mérnökeink számára a fejlesztési projektek gazdasági ismereteinek elsajátítása. A pénzügyi és a műszaki szakemberek ma javarészt elbeszélnek egymás mellett. A projektekben mindig a pénz beszél, a mérnökök pedig javaslataikkal alulmaradnak ebben a „párbeszédben”. Mérnökeinknek nem csupán idegen nyelven, hanem a közigazdaság nyelvén is muszáj megtanulniuk.

– Nem a pénzügyi átgondolatlanság volt a gond a sokat szidott derogációs projektekkel?

– A legtöbb probléma a beruházások előkészítésével volt. Nem elsősorban a műszaki előkészítettséggel, hanem a projektek pénzügyi részével. Nem voltak változatelemzések sem, a települések szinte hasraütés-szerűen döntöttek arról, hogy maguk vagy más településsel összefogva kívánják-e megvalósítani a fejlesztést. Évekkel ezelőtt ha valaki feltette volna a kérdést, hogy a beruházás mennyibe is kerül, semmi más nem jutott volna az eszünkbe, csak hogy mennyiért lehet megépíteni. Ma már tudjuk: az elsődleges kérdés az, hogy mennyibe kerül fenntartani. Addig mindenki örült a szektorban, amíg abban gondolkodhatott, hogy eurómilliók érkeznek vízminőségjavító programok támogatására, és gyönyörű projekteket lehet végrehajtani. Később jött csak elő, hogy ez mekkora többletköltség majd a vízellátásban, vízdíjban. A beruházási költség plusz az üzemeltetés, plusz a fenntartási-pótlási költségek figyelembevétele tehetné helyre a dolgokat.

– Hol tanulja meg a mérnök a szakma közgazdasági nyelvét?

– A kamarával egyeztetve a Magyar Víz- és Szennyvíztechnikai Szövetség kidolgozta az ún. dinamikus költségelemzés oktatási tematikáját, ami a közműberuházások és fejlesztések költséghatékonysági vizsgálatát foglalja össze, mérnökökre szabva, egy-két napos tréning keretében oktatható módon. A szakági tervezőmérnökök nem spórolhatják meg a jövőben – például közbeszerzési ajánlattevőként – az életciklusköltség-számítást, annál kevésbé, mert az összehasonlíthatóságnál az ajánlati ár helyett az életciklus is megjelenik majd.